

התקציב הלאומי לשנת הכספים 1963/64¹

מבוא

בהתאם להחלטת הממשלה ביום 24.12.61, בדבר הקמת הרשות לתכנון כלכלי, והגדרת תפקידיה, ובהמשך לתקציבים הלאומיים שהוגשו לכנסת בשנים הקודמות, מוגש בזה התקציב הלאומי החמישי, שהוכן במשותף על-ידי הרשות לתכנון כלכלי ועל-ידי מחלקת המחקר של בנק ישראל.

כקודמיו מהווה התקציב הלאומי בעיקרו סיכום קצר וארצי של ההתפתחויות בשנה החולפת ותחזית של ההתפתחויות העיקריות במשק הלאומי בשנת התקציב הקרובה. כנקודת מוצא לתחזית משמשים בעיקר ההתפתחות במשק בשנה החולפת, כפי שהיא משתקפת בחשבונות הלאומיים ובשאר האומדנים לשנת 1962, שהוכנו על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ובמדיניות הממשלה לשנת התקציב הקרובה, שבאה לידי ביטוי בנאום שר האוצר בכנסת. התקציב הלאומי של שנה זו עדיין אינו משולב בתכנית הפיתוח הכוללת הרב-שנתית, הנמצאת עתה בתהליך של עיבוד.

בהכנת התקציב הלאומי סייעו באופן פעיל אגפי התקציבים, מטבע חוץ והכנסות המדינה במשרד האוצר. כן נסתייע התקציב הלאומי בחומר שהומצא על-ידי היחידות הכלכליות השונות במשרדי הממשלה.

בעקבות המדיניות הכלכלית שנקבעה ב-9 בפברואר 1962 נתחוללו שינויים רבים במשק הלאומי; ובעקבות המדיניות הכלכלית לשנת התקציב הקרובה, צפויים שינויים נוספים בתחומי המשק השונים. לכן קיים תחום ניכר של אי-ודאות, ביחס לסיכום שנת 1962 ובמיוחד ביחס לתחזית לשנה הבאה, ומן הראוי להתייחס לנתונים המובאים בתקציב הלאומי הזה לגבי שתי השנים כאינדיקטורים בלבד למגמות כלליות.

פרק א': קווים להתפתחות המשק בשנת 1962

א. סיכום

בשנת 1962 פעל המשק הישראלי בסימן המדיניות הכלכלית החדשה, שקבעה הממשלה ב-9 בפברואר. מדיניות זו נועדה לבטל את שיטת ריבוי השערים ואת העיוותים שנבעו מכך ולהעמיד את המשק על בסיס שער חליפין אחיד. פיתוח שער המטבע ייקר בשיעור ניכר את מחירי היבוא ביחס למחירי התוצר המקומי, והגדיל את התמורה ליצוא. הפיחות היה מלווה בלחצים אינפלציוניים חזקים, שבחלקם היו המשך למגמות עוד משנים קודמות, ובחלקם — הוחשו על-ידי הפיחות עצמו. הגורם האינפלציוני העיקרי היה ההמרה של יתרות מטבע חוץ. סכום היתרות עלה בשנת 1962 ב-130 מיליון דולר לערך, והן הוסיפו איפוא

¹ הוכן על ידי הרשות לתכנון כלכלי במשרד האוצר ומחלקת המחקר של בנק ישראל, ופורסם לראשונה בטבת תשכ"ג, ינואר 1963.

סכום של כ-400 מיליון ל"י לסך הנכסים הכספיים במשק. הממשלה ובנק ישראל הצליחו לבטל חלק ניכר מפוטנציאל הלחץ האינפלציוני על-ידי צמצום שיעור ההמרה ויצירת עודף קופתי בתקציב הממשלה. בסיכומה של שנת 1962 התבטא הלחץ האינפלציוני בהעלאת רמת מחירי הצריכה ב-8 אחוזים, בערך, במוצע, לעומת 1961 (בהשוואה לעלייה של כ-7 אחוזים ב-1961). רמת המחירים הכללית במשק — הכוללת מחירי השקעה — עלתה בשיעור של כ-12 אחוזים. עיקרה של עלייה זו משקפת עליית מחירים של מרכיב היבוא; לעומת זאת עלו מחירי התפוקה הלאומית הגולמית — דהיינו, חלקו של הערך המוסף המקומי — ב-6 עד 7 אחוזים בלבד.

שנת 1962 הצטיינה ברמה גבוהה של פעילות כלכלית. התוצר הלאומי גדל בשיעור הנאמד ב-11 עד 12 אחוזים באופן ריאלי. האוכלוסיה הכוללת גדלה בשיעור של 4.5 אחוזים, ובשיעור דומה גדל גם כוח העבודה. תוספת העובדים, הן מהעלייה לארץ והן מהאוכלוסיה הקיימת, נקלטה ללא קושי בתעסוקה; למעשה, שרר בכמה ענפים מחסור בעובדים — במיוחד בעובדים מקצועיים. הגידול המהיר של התוצר הריאלי, בד בבד עם הגידול הרב בהעברות פרטיות מחוץ לארץ, הביא לגידול רב של ההכנסות הכספיות של הציבור. כתוצאה מכך חל גם בשנה זו גידול בולט ברמת הצריכה הפרטית, שעלתה בשיעור הנאמד ב-6 אחוזים לנפש, בערך. הצריכה הציבורית גדלה אף היא בשיעור מהיר, בעיקר עקב עלייה בולטת בהוצאות לביטחון.

רמת ההשקעה היתה גבוהה בערכה הריאלי ב-10 אחוזים מזו של 1961. הגידול המהיר ביותר חל בבנייה למגורים, בייחוד לעולים. לעומת זאת, פחתו ההשקעות ברכישת אניות.

לוח 1

המקורות והשימושים בהם, 1961 ו-1962*

מחירים עליות	גידול ריאלי	1962		1961 במחירים שוטפים	
		במחירים שוטפים	במחירי 1961		
מיליוני ל"י					
אחוזים					
ה מק ו ר ו ת					
6.4	11.2	6.223	5.848	5.258	התוצר הלאומי הגולמי במחירי השוק
...	...	1.269	794	725	עודף היבוא
58.1	13.5	(2.630)	(1.664)	(1.466)	היבוא (מוצרים ושירותים)
56.4	17.4	(-1.361)	(-870)	(-741)	פחות: היצוא (מוצרים ושירותים)
12.8	11.0	7.492	6.642	5.983	סך כל המקורות שלרשות המשק
ה ש י מ ו ש י ם					
8.2	11.6	4.426	4.090	3.665	הצריכה הפרטית
20.2	9.3	1.315	1.094	1.001	הצריכה הציבורית
20.1	10.7	1.751	1.458	1.317	ההשקעה הגולמית
12.8	11.0	7.492	6.642	5.983	סך כל השימושים במקורות

* נתוני החשבונות הלאומיים בלוח מכוססים על אומדני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אולם בנקורות הבאות שונות מהנתונים כאלו של הלשכה:

1. התוצר הלאומי הגולמי המוכא כאן כולל את כל המסים העקיפים נטו, ובכלל זה את המסים וההטלים על היבוא והתמיכות ליצוא.
2. בחישוב היצוא לשנת 1961 לא נכללה אניה שנמכרה לחוץ לארץ. אניה זו נוכחה מיבוא אניות של אותה שנה.
3. היבוא כולל תשלומים לגורמי ייצור בחוץ לארץ, והיצוא כולל תקבולים מתוך לארץ לגורמי ייצור בארץ.

היצוא הכולל גדל בשיעור של 17 עד 18 אחוזים — שיעור הגבוה במידת מה משיעור הגידול של 1961. שיעור גידול מהיר בלט ביצוא התעשייתי, וכן ביצוא השירותים, התיירות, הספנות והתעופה.

ביבוא המוצרים חל גידול ניכר — בגלל גידול ביבוא חומרי הגלם. יבוא האניות והמטוסים פחת, ואילו יבוא הציוד לענפי התעשייה, הבנייה והחשמל עלה. עלייה חדה אירעה ביבוא השירותים — במיוחד ביבוא הממשלה לצורכי ביטחון ותשלום ריבית ודיבידנדה לחוץ-לארץ. בעקבות זאת עלה עודף היבוא הכולל (של מוצרים ושירותים) ב-30 מיליון דולר. הפיחות פעל גם להחשה מסוימת בגידול יבוא ההון; על אף גידול בעודף היבוא איפשר הדבר צבירת יתרות מטבע חוץ בסכום של כ-130 מיליון דולר. חשבון משוער למקורות והשימושים בהם בשנת 1962 מובא בלוח 1.

ב. התפוקה

האינדיקטורים החלקיים, המצויים בידינו לגבי התפוקות ב-1962, מצביעים על גידול ריאלי של 11 עד 12 אחוזים בתוצר הלאומי הגולמי.

ההרחבה הגדולה ביותר חלה בענף הבנייה, כשהפעילות המוגברת בענף זה חלה כבר במחצית השנייה של 1961. בתקופה זו גבר קצב העלייה, דבר שהביא בעקבותיו הרחבה רבה של הבנייה הציבורית למגורים. נוסף לכך החלה להסתמן לקראת סוף 1961 עלייה בבנייה הפרטית — כנראה בגלל הציפיות לפיחות המטבע. ציפיות אלו עודדו בין השאר השקעות בנכסים קבועים, כדרך להבטחת ערך ההשקעה.

התחלות הבנייה במחצית השנייה של 1961 עלו ב-40 אחוזים על היקפן במחצית השנייה של 1960, וכ-35 אחוזים על אלו של המחצית הראשונה של 1961. דבר זה כשלעצמו גרם לפעילות מוגברת בענף בשנת 1962, בגלל אורך תקופת הזמן העוברת מתחילתה של בנייה ועד לסיומה. הרחבה זו הביאה למחסור בכמה סוגים של פועלי בניין, ובעקבותיו לעליית שכרם. החששות להטלת הגבלות על הבנייה הפרטית פעלו, כנראה, להחשת התחלות הבנייה באמצע שנת 1962.

במחצית הראשונה של 1962 לא הגיע אמנם היקף התחלות הבנייה לזה של המחצית השנייה של 1961, אולם הוא עלה במידה ניכרת על זה של המחצית הראשונה של אותה שנה. יש להניח שבסיכום כולל עלתה הפעילות בענף הבנייה בשנת 1962 ב-17 אחוזים על זו של 1961.

גם התפוקה התעשייתית גדלה בעיקר כתוצאה מהתרחבות הייצור בענף זה בסוף שנת 1961. מדדי הייצור התעשייתי מצביעים על כך, כי רמת הייצור ברוב החודשים של 1962 קוימה ברמה של החודשים האחרונים של שנת 1961. סך כל הייצור התעשייתי היה בשנת 1962 גבוה ב-14 אחוזים מהשנה שקדמה לה.

הגידול בתפוקה החקלאית נאמד ב-6 אחוזים. רובו של הגידול נבע מהעלייה שחלה (לפי מדד חשיבות התרומה לגידול במיליוני ל"י) בתפוקת בשר העוף, החלב, הפירות הנשירים, הירקות והמקשה, פרי ההדר ועליית ערך האינזונטר החי במשקים. לעומת זאת חלה ירידה בתפוקת גידולי השדה, ובהשקעות בנטיעות וייצור.

בתחבורה נאמדה העלייה בתפוקה ב-12 אחוזים.

אינדיקטורים שונים מצביעים על גידול של כ-10 אחוזים בתפוקת ענפי השירותים.

ג. התעסוקה

הגידול בתפוקה היה מלווה בעליית מספר המועסקים במשק ב-33 עד 34 אלף איש, דהיינו, עלייה בשיעור של 5 אחוזים. כמעט כל המועסקים הנוספים היו שכירים, שמספרם עלה ב-7 אחוזים. מספר האנשים שנוספו השנה לכוח העבודה היה שווה לגידול במספר המועסקים, כך שלא

חל בדרך כלל שינוי במספר המובטלים. הגידול במספר המועסקים הביא כנראה לעליית מה במספר הממוצע של מפרנסים למשפחה.
עלייה זו במספר המועסקים ובכוח העבודה נתלוותה לגידול האוכלוסייה ב-100 אלף נפש — כמחציתם מריבוי טבעי.

ד. התפוקה לעובד ופריון הייצור

התוצר הלאומי למועסק (דהיינו, התוצר הלאומי הכולל בניכוי תוספת המועסקים) עלה בשנת 1962 ב-6 עד 7 אחוזים לערך. אם נביא בחשבון את תוספת התוצר של שנה זו, הקשורה בתוספת השקעות בענפי הייצור בשנת 1961, יסתכם הגידול בפריון הייצור בשנת 1962 ב-3 עד 4 אחוזים לערך.

ה. השכר וההכנסות

בעקבות עליית מדד המחירים לצרכן הועלה החל מיולי תשלום תוספת היוקר בשיעור של 7.9 נקודות, שהן כ-7 אחוזים משכר היסוד. בהתחשב בתשלומי תוספת היוקר בשנת 1961 הביאו אלה לעליית השכר הממוצע ב-1962 בשיעור העולה ב-5 אחוזים על רמתו בשנת 1961. כמו כן חלה השנה עלייה בתעריפי השכר של כמה קבוצות עובדים בעיקר של עובדים אקדמאיים. העלאות אלו היו תוצאה של משא ומתן שנמשך זמן רב, וברוב המקרים שולמו מקדמות על חשבון עליית שכר זו עוד ב-1961, ורק היתרה שולמה ב-1962. גם זחילת השכר נמשכה בענפים השונים. בסיכומו של דבר נאמדות העלאות השכר ששולמו למעשה בשנה זו, הן עקב העלאות בתעריפי השכר והן מחמת זחילתו, ב-5 עד 7 אחוזים; כך שהעלייה בהכנסה הכספית הממוצעת לעובד מסתכמת ב-10 עד 12 אחוזים.
מבנה ההכנסות בשנים 1961 ו-1962 ניתן בלוח 2.

לוח 2

ההכנסות, 1961 ו-1962

(מיליוני ל"י)

הגידול		1962	1961	
אחוזים	מיליוני ל"י			
19.8	818	4,956	4,138	ההכנסה הלאומית
	21	118	97	פחות הכנסות הסקטור הציבורי מרכוש
19.7	797	4,838	4,041	ההכנסה של הציבור
	60	240	* 180	בתוספת העברות נטו מהממשלה לציבור
20.3	857	5,078	4,221	ההכנסה הפרטית ממקורות פנימיים
32.9	166	671	505	פחות מסים ישירים ותשלומי חובה**
18.6	691	4,407	3,716	ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנימיים
	282	653	371	בתוספת: העברות מחוץ לארץ
23.8	973	5,060	4,087	סך כל התקבולים השוטפים

* 24 מיליון ל"י ששולמו ב-1961 כפרמיות למעבירי הון, הופחתו מהעברות הסקטור הציבורי וצורפו להעברות מחוץ לארץ.
** כולל מס הכנסה, תשלומים לביטוח לאומי, מילואה קליטה וחיסכון חובה.

השוואת התפתחותם של כל סוגי ההכנסות בשנה זו מבליטה שתי תופעות עיקריות :

1. גבייה מוגברת של מס הכנסה והטלתם של מילווה קליטה ושל חיסכון חובה הגדילו את סך תשלומי החובה ישירים לממשלה ביותר משליש. כלומר בשיעור רב יותר מאשר שיעור הגידול בהכנסות. דבר זה גרם לפיגור הגידול בהכנסות הפנויות הנובעות ממקורות פנימיים ב-2 אחוזים, בקירוב, אחר הגידול בהכנסה הפרטית. במלים אחרות, מתוך כ-860 מיליון ל"י שנוספו ממקורות פנימיים להכנסותיהן של המשפחות נגבו בצורת מסים ישירים ותשלומי חובה שונים למעלה מ-20 אחוזים.

2. יותר מאשר בכל שנה אחרת היתה השנה חשיבות לתקבולים שמקורם מחוץ-לארץ — העברות המטבע של מקבלי פיצויים, עולים ואחרים. עם הגדלת היקפן של אלה והערכתן בשער החדש עלה השנה סכומן הכולל ב-75 אחוזים על זה של 1961.

סכומן הכולל של ההעברות מחוץ לארץ הגיע, בשער החדש, ליותר מ-650 מיליון ל"י. סכום זה היווה תוספת של 15 אחוזים להכנסות הרגילות שמקורן בפעילות המשק, לעומת גידול של 10 אחוזים שחל בשנת 1961. כתוצאה מכך עלה היקף ההכנסות במשק בקרוב ל-24 אחוזים על היקפן ב-1961.

אולם בעוד שההכנסות הרגילות מגדילות ברובן כעבור תקופת זמן קצרה את הביקוש במשק, הרי אין הדבר כן לגבי ההעברות מחוץ לארץ. העברות אלו מופקדות בחלקן בבנקים בצורה של פקדונות פז"ק ותמ"מ, המייצגים במידה מסוימת ביקוש נדחה שאינו לוחץ על הביקוש במשק, כל עוד הפיקדונות קיימים. אם נחסיר מההכנסות השוטפות את אותו סכום שלא הומר לל"י, תהווה העלייה בתקבולים השוטפים 21 עד 22 אחוזים במקום 24 אחוזים.

ו. הצריכה הפרטית

גם השנה, כבכל השנים האחרונות, עלתה הצריכה הפרטית הריאלית בשיעור מקביל לזה של העלייה בתפוקה — כ-11 אחוזים — שהם כ-6 אחוזים לנפש.

העלייה בערך הצריכה במחירים שוטפים הגיעה ל-21 אחוזים¹.

העלייה בערך הצריכה גדולה ב-3 אחוזים מהעלייה בהכנסה הפנויה (כלומר לאחר ניכוי מסים ישירים ותשלומי חובה) הנובעת ממקורות פנימיים, והיא מקבילה לעלייה של סך התקבולים השוטפים לאחר ההמרה של מטבע חוץ.

בין הגורמים, שעשויים היו להשפיע באופן ניכר על מגמות הצריכה בשנת 1962, יש להזכיר לא רק את השינוי בהכנסה השוטפת, אלא גם את השינוי בערך הנכסים הכספיים. בשנת 1962 חלו בעקבות הפיחות שינויים בולטים בערכם של נכסים אלה: הפיקדונות הצמודים לדולר שהיו בבנקים שוערכו, ערכם של ניירות ערך צמודים לדולר עלה; עם זאת, עלו גם ההתחייבויות של בעלי משכנתאות צמודות. הנתונים, המצויים בידינו עתה, עדיין אינם מאפשרים לקבוע כיצד השפיע הדבר על מגמות הצריכה.

עלייה גדולה במיוחד חלה בצריכת הפירות והירקות, דבר הקשור בהגדלת אספקתם ובירידה תלולה במחיריהם, בעיקר בחודשים מאי ויוני. מוצרי מזון אחרים, שצריכתם התרחבה באופן בולט, הם סוכר, אורז וקטניות; אפשר שהדבר נובע מהיתפסות חלק מהציבור לאגירת מוצרי מזון למחרת הפיחות.

גם במוצרי צריכה בני-קיימא חלה עלייה בולטת במיוחד.

¹ עליית המחירים, הכלולה בעלייה זו, נמוכה יותר מהעלייה במדד המחירים לצרכן בגלל עליית משקלם בסל הצריכה של מוצרי המזון, שמחיריהם עלו בשיעור נמוך יחסית.

ז. הצריכה הציבורית

בהוצאה הכספית השוטפת של הממשלה חלה השנה עלייה גדולה, שעלתה כנראה על 30 אחוזים, אולם גידול זה נובע ברובו המכריע מעליית מחירים. הגידול הריאלי של הצריכה הממשלתית היה, כנראה, בין 9 ל-10 אחוזים. עלייה זו, הגדולה בהשוואה לשנים קודמות, נובעת בחלקה הרב מעלייה בהוצאות לצורכי ביטחון.

ההוצאות השוטפות לעולים לא הביאו לגידול ניכר בהוצאות השוטפות הריאליות של הממשלה, שכן עיקר הוצאות הממשלה הכרוכות בעלייה מתבטאות בהשקעות בשיכון. לעומת זאת הם הביאו לגידול של 15 אחוזים בצריכתה של הסוכנות היהודית. הגידול בצריכתן של הרשויות המקומיות היה קטן יותר — כ-8 אחוזים. סך הצריכה הציבורית עלה גם הוא בשנה זו בין 9 ל-10 אחוזים על היקפו בשנת 1961.

העלייה הגדולה בצריכה הציבורית נובעת בעיקרה מהעלייה של שני שלישים שחלה עם הפיחות במחירי היבוא הממשלתי. בחלקה היא נובעת גם מהעלאות שכר של עובדים אקדמאים ועובדים מינהליים בממשלה.

לוח 3

ההשקעה במשק, לפי הענף, 1961 ו-1962

(מיליוני ל"י)

אחוז הגידול הריאלי	1962		1961 מחירים שוטפים	
	מחירים שוטפים	מחירי 1961		
-7	128	109	117	חקלאות
28	105	91	71	מים
20	400	312	259	חרושת, מכרות ומחצבים
33	75	60	45	חשמל
-59	67	41	100	אניות ומטוסים
22	190	156	128	תחבורה יבשתית, כבישים ונמלים
5	252	216	205	מסחר ושירותים
6	1,217	985	925	סך הכל
21	534	474	392	בנייה למגורים
30	(276)	(245)	(189)	מזה: ציבורית
13	(258)	(229)	(203)	פרטית
11.	1,751	1,459	1,317	סך כל ההשקעות

ה מקור: המשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ח. ההשקעה

בשנת 1962 נמשכה העלייה בהשקעות, אף כי בקצב איטי מאשר בשנה שעברה. סך כל הגידול הריאלי בהשקעה הגולמית הגיע כנראה ל-11 אחוזים.

פירוט ההשקעות לפי ענפים ניתן בלוח 3.

הגידול הרב ביותר חל בהיקף ההשקעות בבנייה, בפרט זו למגורים (ראה גם בסעיף ב' על

תפוקת ענף הבנייה). למעשה, היה הגידול בהשקעות בבנייה ובעבודות עפר שווה לסך הגידול שחל השנה בהשקעות. ברכישת אניות ומטוסים חלה ירידה בסכום של 60 מיליון ל"י, ולעומת זאת עלו בסכום דומה השקעות בציוד, בתעשייה ובמחצבים. בהשקעות בתפוקה חקלאית לא חל כמעט שינוי. ההשקעות בציוד תעשייתי עלו השנה במידה ניכרת על רמתן בשנת 1961. עם זאת חלה כנראה ירידה בקצב הקמתם של מבני תעשייה; יתכן שדבר זה קשור בהרחבה הגדולה של הבנייה למגורים, הרחבה שהביאה למחסור בפועלי בניין ולעלייה גדולה במחירי כל התשומות לבנייה. אולי גרם דבר זה גם לדחייתן של תכניות לתקופה מאוחרת יותר.

מבין סעיפי ההשקעה האחרים יש לציין עלייה של קרוב ל-30 אחוזים בהשקעות במפעלי השקיה ארציים ואזוריים, עם החשת קצב הביצוע של מוביל המים הארצי. גם בענף החשמל נמשכה המגמה של הגדלת ההשקעות שהחלה לאחר ירידתן במחצית השניה של שנות ה-50. ההשקעה בענף זה עלתה בשליש על זו של השנה החולפת. כן חל גידול באינוונטר החי במשקים, המשקף בעיקר את התרחבות רפת החלב. לעומת זאת פחתו ההשקעות במבנים, כנראה כתוצאה מהניצולת המלאה יותר של מבני הרפת. כמו כן צומצמו ההשקעות ברשתות השקיה ובמטעים. ההשקעות בציוד חקלאי, שהוא ברובו חוסך עבודה, נשארו בהיקף של 1961.

בשנת 1962 חלה ירידה ניכרת בהשקעות בענף התחבורה בהשוואה לשנה שקדמה לה כתוצאה מירידה בהשקעות באניות, שנבעה מהעיתוי של מסירתן לחברות הספנות של אניות שהוזמנו בעבר. צמצום ההשקעה באניות קוון בחלקו על-ידי רכישתם של מספר מטוסים, שבה הגיע לידי סיום השלב הנוכחי של חידוש הציוד של חברת "אל-על".

בסעיפים האחרים של השקעות בתחבורה חלה השנה עלייה לעומת השנה שעברה. ההשקעה בנמלים הוכפלה, בערך, בעיקר בגלל בנייתו של נמל אשדוד. כמו כן גדלו ההשקעות בכבישים. בלוח 4 ניתן פירוט ההשקעות לפי סוג ההשקעה.

לוח 4

ההשקעות במשק, לפי הסוג, 1961 ו-1962

אחוזים		מיליוני ל"י			
עליית המחירים	הגידול הריאלי	1962		1961	
		מחירים שוטפים	מחירי 1961	שוטפים	
13	21	534	474	392	בנייה למגורים
12	14	483	430	378	בנייה שלא למגורים
13	17	1,017	904	770	סך כל הבנייה
47	-6	487	331	354	ציוד מיבוא
11	25	182	164	131	ציוד מקומי
35	2	669	495	485	סך כל הציוד
10	-3	66	60	62	תפוקה חקלאית
20	11	1,752	1,459	1,317	סך כל ההשקעות

ט. מאזן התשלומים

היצוא הכולל עלה בשנת 1962 ב־17 עד 18 אחוזים. היבוא הכולל עלה ב־12 אחוזים. הגידול העיקרי ביבוא נבע מגידול יבוא השירותים, ובמיוחד שירותי הממשלה לצורכי ביטחון.

לוח 5

היבוא והיצוא, 1961 ו־1962

(מיליוני דולרים)

הגידול באחוזים	1962	1961	
			ה י צ ו א
17	48	41	הדרים
-5	21	22	יצוא חקלאי אחר
17	120	103	יצוא תעשייתי
22	79	65	יהלומים
—	1	1	שונות
			סך כל יצוא המוצרים
16	269	232	
18	211	179	שירותים
			סך כל היצוא
17	480	*411	
			ה י ב ו א
6	53	50	נכסי צריכה
20	42	35	דלק
13	345	306	חומרי גלם
17	137	117	נכסי השקעה
...	23	*56	אניות ומטוסים
			סך כל יבוא המוצרים
6	600	564	
26	314	259	שירותים
			סך כל היבוא
12	914	813	
8	434	402	עודף היבוא

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
 * בשנת 1961 נמכרה אניה אחת ב־6 מיליון דולר ונרשמה בסטטיסטיקה השוטפת כיצוא תעשייתי. כדי להקל על השוואות בין השנים, ביכרנו לנכות אניה זו מיבוא האניות באותה שנה, ולא להתייחס אליה כליצוא.

1. היצוא

ביצוא חלה השנה עלייה של 17 עד 18 אחוזים לעומת השנה שעברה (בהשוואה ל־15 אחוזים ב־1961 לעומת 1960). יצוא הסחורות עלה ב־16 אחוזים בערך. ביצוא השירותים היתה העלייה גדולה קצת יותר והגיעה ל־18 אחוזים. מחירי היצוא הישראלי בחוץ לארץ ירדו כנראה במקצת. כך שהגידול הכמותי ביצוא היה עוד גדול יותר מהמתבטא בתקבולי היצוא בדולרים.

ביצוא ההדרים היתה עלייה גדולה, ואילו יצוא הביצים פחת.

יש לציין כהתפתחות מעודדת את הגידול הניכר שחל ביצוא החקלאי האחר, פרט להדרים ולביצים, שעלה השנה ב-18 אחוזים בערך — אם כי הסכום המוחלט של יצוא זה עדיין קטן למדי. העלייה ביצוא התעשייתי הסתכמה ב-17 אחוזים, בדומה לשיעור הגידול בשנת 1961. בעיקר גדל יצואם של מוצרי טכסטיל והלבשה וכן יצוא הצמיגים. כנגד זאת, חלה ירידה ביצוא השמנים וכמה מוצרים אחרים.

ביצוא מוצרי מחצבים הורגשה לראשונה השפעתו של השוק האירופי המשותף. בגלל העלאת המכס החיצונית בשוק זה, נפגע יצוא הברום הישראלי.

יצוא היהלומים עלה ביותר מ-20 אחוזים.

ביצוא השירותים בולט הגידול בהכנסות מענף התיירות, הן במישרין והן בעקיפין — על-ידי הגדלת יצוא שירותי התחבורה. בהכנסות אלה חלה עלייה ניכרת ביצוא שירותי התעופה עם הפעלתם של מטוסים חדשים על-ידי "אל-על". העלייה ביצוא שירותי הספנות היתה קטנה יותר, עקב עודף הקיבולת שנוצר בשוק הבינלאומי לשירותים אלה והתגברות התחרות של אניות חוץ בקווים היס-תיכוניים.

2. היבוא

יבוא הסחורות והשירותים עלה מ-813 מיליון דולר בשנת 1961 ל-914 מיליון השנה, כלומר עלייה של כ-12 אחוזים.

העלייה הגדולה ביותר חלה ביבוא ציוד להשקעה בתעשייה, במחצבים ובמפעלי חשמל. יבוא חומרי הגלם לתעשייה ולחקלאות התפתח במקביל לגידולו של הייצור בענפים אלה. בעלייה ביבוא חומרי הגלם, שהסתכמה ב-13 אחוזים, נודע משקל רב לגידולו של היבוא לצרכי יצוא. עלייה קלה בלבד חלה ביבוא לצריכה ישירה. חלה אמנם עלייה של 11 עד 12 אחוזים ביבוא מזון, וביבוא נכסי צריכה בנייקימא, אולם יבואם של נכסי צריכה אחרים ירד.

כמעט שני שלישים מהגידול ביבוא נבעו מעליית יבואם של שירותים. בסעיף זה חלה עלייה של 26 אחוזים בשנה הנוכחית, והוא הגיע ל-314 מיליון דולר. עיקרו של גידול זה נבע מיבוא הממשלה, בעיקר לצורכי ביטחון, ומהגידול בתשלומים עבור שירותי הון. תשלומים אלה, שהם ברובם תשלומי ריבית על הלוואות מחוץ לארץ ותשלומי דיבידנדה על השקעות מחוץ לארץ, גדלו מ-51 מיליון דולר בשנת 1960 ל-69 מיליון בשנת 1961, והגיעו לסך של 80 מיליון דולר ברוטו בשנת 1962.

3. יבוא ההון

גם השנה, כבשנים קודמות, הוסיף יבוא ההון לגדול ואף היה גדול יותר ב-130 מיליון דולר מעודף היבוא. יתרות מטבע החוץ שעמדו לרשות המשק גדלו, איפוא, בהתאם.

פירוט יבוא ההון לשנים 1961 ו-1962 ניתן בלוח 6.

בהרכב יבוא ההון יש לציין את הקטנת חלקם של התקבולים החד-צדדיים והגדלתן של ההשקעות וההלוואות. חלקם של התקבולים החד-צדדיים ירד מקרוב ל-70 אחוזים לפחות מ-60 אחוזים מסך יבוא ההון. לעומת זאת חלה עלייה בחלקן של ההשקעות מחוץ לארץ, ועוד יותר מזה בהלוואות. בניגוד לתקבולים החד-צדדיים, כרוכות השקעות והלוואות מחוץ לארץ בתשלומי ריבית ותשלומים אחרים, כלומר בהגדלת יבוא השירותים. ירידת משקלם של התקבולים החד-צדדיים פירושה, איפוא, עלייה בסכום התשלומים לחוץ לארץ תמורת שירותי הון.

יבוא ההון לפי המקור, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

1962	1961	
45	43	העברות של פרטיים
140	111	פיצויים אישיים מגרמניה
50	88	שילומים
—	8	מענק ממשלת ארצות-הברית
90	88	העברות סוכנות ומוסדות
325	338	סך כל התקבולים החד-צדדיים
28	26	עודפי מזון
30	15	קרן להלוואות פיתוח מארצות-הברית
	63	מילווה העצמאות והפיתוח
30	32	המרות ופירעון
80	36	הלוואות אחרות נטו
168	109	סך כל ההלוואות
85	54	השקעות מחוץ לארץ
12	8	פחות: השקעות בחוץ לארץ
73	46	סך ההשקעות (נטו)
566	493	סך כל יבוא ההון
434	402	עודף היבוא
132	91	יתרה

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ואגף מטבע הון.

י. המחירים

בעקבות הפיחות גדלו במידה רבה ההכנסות השוטפות וערך מלאי מטבע החוץ שבידי התושבים מעבריי המטבע. דבר זה הביא לעלייה גדולה בנכסים הכספיים שבידי הציבור. סך הנכסים הכספיים שבידי הציבור עלה במשך השנה ב-40 אחוזים. מקורם של כשלושה רבעים מהתוספת לנכסים כספיים הינו בגידול היתרות בדולרים שבמערכת הבנקאות ובהגדלת ערכם בל"י.

הרבע הנותר נובע מהרחבת אשראי לציבור במחצית השנייה של 1962. לעומת זאת, פעל העודף הקופתי של הממשלה, שהתבטא בצימצום האשראי שלה מבנק ישראל, להאטת הגידול באמצעי התשלום.

העלייה באמצעי התשלום היתה קטנה יותר מאשר בסך הנכסים הכספיים, כיוון שחלק גדול מהכספים, שנתקבלו כתמורה למטבע חוץ, הופקדו בפיקדונות פז"ק ותמ"מ. כתוצאה מהפקדות נוספות ומהעלאת השער הגיע היקפם של פיקדונות אלה בסוף 1962 ל-480 מיליון ל"י לעומת

כ-200 מיליון ל"י בסוף 1961. בממוצע שנתי היתה כמות אמצעי התשלום במשך השנה גדולה ב-18 אחוזים מכמותם בשנת 1961.

מצד ההוצאות פעלה התייקרותו של היבוא להעלאת מחירים. מחירי היבוא בשוק המקומי עלו ב-35 אחוזים בממוצע. בהיות היבוא כ-25 אחוזים מסך המקורות של המשק, עשויה היתה העברה מלאה של נטל העלאת מחירי היבוא אל השוק המקומי להעלות את רמת המחירים הכללית ב-9 אחוזים בשלב הראשון, ובתקופות מאוחרות של השנה — עם עליית תשלומי תוספת היוקר — ב-4 עד 5 אחוזים נוספים. ההסדרים השונים של הממשלה עם היצרנים, שנועדו להשנות את עליית המחירים בעקבות העלייה במחירי היבוא, הקטינו את עוצמתו של לחץ זה מצד ההוצאות. למעשה, עלו בשנת 1962 מחירי הצריכה בממוצע של 8 עד 10 אחוזים, ומחירי ההשקעות בערך ב-20 אחוזים. המחיר הממוצע של צריכה והשקעות, המבטא את המחירים הנמדדים בשוק, עלה ב-11 אחוזים (ראה לוח 7).

לוח 7

עליית מחירי השימושים, 1962

עליית המחירים הממוצעת	המשקל ב-1961	
20	22	ההשקעה הגולמית
13	(13)	מזה: השקעות בבנייה ועבודת עפר
30	(9)	השקעות אחרות
* 8	61	הצריכה הפרטית
11	83	סך כל השימושים בשווקים
16	17	הצריכה הציבורית
12	100	סך כל השימושים המקומיים

* ראה ההערה בעמ' 85.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

להבדל בשיעורי העלייה במחיריהם היחסיים של מחירי הצריכה הפרטית ומחירי ההשקעה גרם צירוף של ארבעה גורמים. (א) התייקרות מוצרי היבוא המיועדים להשקעה היתה גדולה מזו של מוצרים המיועדים לצריכה, היות שעל מוצרי הצריכה חלו מסי יבוא עוד לפני הפיחות ושיעוריהם הופחתו לגבי חלק מן המוצרים לאחר הפיחות; (ב) חלקו של מרכיב היבוא בהשקעות גבוה יותר מאשר בצריכה; (ג) הביקוש המוגבר למבני מגורים, שהוזכר כבר לעיל, הביא לעלייה גדולה יחסית במחירי הבנייה; (ד) מחירי המזון עלו בשיעור נמוך יחסית, בגלל ירידת מחירי התוצרת החקלאית.

גם מחירי הצריכה הציבורית עלו בשיעור רב למדי, שכן על היבוא הממשלתי לא הוטלו מכסים, משום כך גרם הפיחות להתייקרות של יבוא זה בשיעור המכסימלי של שני שלישים. כמו כן עלה גם השכר לעובד בשירות המדינה.

העלייה הממוצעת במחירי הצריכה וההשקעות היתה בת 12 אחוזים. מחירי התוצר הלאומי — דהיינו, מחירי הערך המוסף בייצור — עלו ב-6 עד 7 אחוזים בלבד; עליית המחירים הנותרת נבעה מהתייקרות היבוא.

עיתוי עליית המחירים היה שונה בסעיפים שונים. במחירי ההשקעות חלה מרבית העלייה מיד לאחר הפיחות, עם עליית מחירי הציוד המיובא, ומאז הם נשארו יציבים יחסית. העלייה במחירי הצריכה הפרטית הוחשה במחצית השנייה של השנה, משפג תוקפם של ההסדרים אליהם הגיעה הממשלה במגעה עם היצרנים בדבר אי-העלאת מחירים, וכן עם חיסולו ההדרגתי של המלאי, שנרכש עוד בשער הישן, ועם ביטול הסובסידיה ללחם. ליציבותם היחסית של מחירי הצריכה במחצית הראשונה של השנה תרמה גם הירידה הגדולה שחלה בתודשים מאז ויוני במחירי פירות וירקות.

פרק ב': ההתפתחות הצפויה בשנת 1963

בפרק זה יובא ניתוח של קווי המדיניות הכלכלית לשנת 1963 ותחזית כמותית של ההתפתחויות הצפויות במשק בשנה הבאה, על בסיס קווי מדיניות אלה. יש להדגיש כי באומדנים הכמותיים המובאים להלן יש תחום רחב של אי-ודאות. התמורות שחלו בעקבות המדיניות הכלכלית אשתקד, עשויות להתבטא לא רק בשינויים שנתיים שוליים בהתפתחות המשק הלאומי אלא גם בשינוי מגמה בתחום זה או אחר. האומדנים הכמותיים המובאים להלן באים, לכן, רק להמחיש המגמות החזויות, ואין להתייחס אליהם כאל תחזית מדויקת.

בתחילתה של שנת 1963 קיים במשק לחץ אינפלציוני חזק, המהווה בחלקו המשך למגמה של אינפלציות הביקוש הפועלת במשק זה כמה שנים, ובחלקו הינו תוצאה של הפיחות. עליית מחירי היבוא, והגדלת הנזילות הכספית במשק יצרו בשנת 1962 ספירלה של עליית מחירים, העלולה להימשך גם בעתיד.

בהתפתחות כזו טמונה סכנה רבה למאמצי המדיניות הכלכלית. התהליך האינפלציוני עלול לפעול להקטנת הנטיות לחסוך — בעוד שיש להגדילה. עליית מחירים עלולה להביא להגדלת הביקוש ליבוא ולצמצום כדאיותו של היצוא. בסופו של דבר, עלולה התפתחות אינפלציונית חריפה למנוע קידום המשק לקראת עצמאות כלכלית.

משום כך מתרכזים מאמצי המדיניות הכלכלית לשנת 1963 בריסון הלחצים האינפלציוניים הקיימים מצד ההוצאות ומצד הביקוש, והם מכוונים לייצוב המחירים ולהגברת החיסכון.

א. הלחץ האינפלציוני

מצד ההוצאות, קיים לחץ אינפלציוני, בעיקר עקב העלייה הצפויה בתשלומי תוספת היוקר בשנה זו.

יש לצפות להעלאת תשלומי תוספת היוקר בינואר ובתנאים מסוימים גם ביולי 1963. העלאת אלו בתוספת היוקר מפצות את השכירים על התייקרויות שחלו כבר בשנת 1962, והן יעלו את השכר הנומינאלי הממוצע ב-1963 ב-9 עד 10 אחוזים לעומת הרמה הממוצעת של השנה החולפת. נוסף לכך צפויה עליית שכר של כ-2 אחוזים, כתוצאה מ"זחילת שכר" רגילה. העלאת שיעורי השכר הנומינאלי בעקב תוספת היוקר וזחילת השכר פועלת כמובן לייקור הוצאות הייצור. אם תתווסף לכך גם עלייה בשיעורי הרווחים והכנסות העצמאיים, יתהווה לחץ חזק להעלאת הוצאות הייצור, ובעקבותיו לעליות מחירים.

במקביל לכך, עלול להיווצר בשנה הבאה לחץ אינפלציוני מצד הביקוש. אמנם, הגידול הצפוי באמצעי התשלום בשנה הקרובה הוא קטן יותר מבשנה החולפת, כיוון שגידול היתרות במטבע חוץ יהיה קטן יותר, ובהנחה שלא יורחבו האשראי לציבור או לממשלה. אולם אין להתעלם מהסכנה של המרה מוגברת של היתרות הצבורות של מקבלי פיצויים מחוץ לארץ, שסכומן גדול מאד.

במידה לא מועטת יוכל הביקוש המוגבר לבוא על סיפוקו על-ידי הגידול הצפוי בתוצר

הלאומי, אולם יש גבול לאפשרות הגידול של התוצר הריאלי בשנה אחת. קיימת סכנה שגידול יתר בהכנסות או בביקוש יביא להעלאת מחירים. כן עלול עודף ביקוש מקומי להאיט את גידול היצוא או להחיש את גידול היבוא. באופן זה תימנע התקדמות המשק להשגת המטרות של המדיניות הכלכלית.

מניעת התפתחות כונו מחייבת את הממשלה למדיניות אנטי־אינפלציונית תקיפה בכיוונים

הבאים:

- א. יש להגביל ככל האפשר את העלייה בהוצאות הייצור וברוחים;
- ב. יש להגביל את עליית סך־כל ההכנסה הכספית של הציבור לשיעור שאינו עולה בהרבה על הגידול הצפוי בתוצר הלאומי הריאלי;
- ג. יש להגביל את גידול הביקוש הישיר של הממשלה ושל הרשויות המקומיות;
- ד. יש להגביל את גידול הביקוש לנכסי צריכה על־ידי הגברת שיעורי החיסכון הפרטי והעסקי.

ב. מדיניות הממשלה

1. הגבלת עלייתן של הוצאות הייצור

במסגרת זו מבוססת מדיניות הממשלה על אי־העלאת שכר־היסוד ואי־העלאתם של שיעורי המסים.

אי־העלאת שכר־היסוד מכוונת להגביל את העלאת השכר לתוספת היוקר, שבאה בעקבות עליית המחירים של 1962, ולזחילת השכר ה"טבעית", הנובעת מהתקדמותו המקצועית של העובד ומגורמים דומים.

המנעות מהעלאת שיעורי המסים העקיפים, בדומה לבלמת העלייה בשכר, תפעל נגד הלחץ להעלאת מחירים. בשנה בה פועלים לחצים לעליית הוצאות, תימנע איפוא הממשלה מכל העלאה בשיעורי המסים העקיפים, להוציא מוצרי מותרות מובהקים, והיא תובעת מדיניות דומה גם מצד הרשויות המקומיות.

2. ספיגת עליית הוצאות הייצור על־ידי היצרנים

כפי שנאמר לעיל, נובעת התפתחות השכר בשנת 1963 במידה רבה מההתרחשויות בשנה שחלפה. למרות אי־העלאת שכר היסוד עלול השכר הנומינאלי לעובד לעלות ב־12 אחוזים, כתוצאה מתשלום תוספת היוקר ומ"זחילת" השכר. אמנם, עליית התפוקה לעובד, הנאמדת ב־4 אחוזים, מאפשרת את ספיגת ההתייקרויות, אך עם זאת עלולות עדיין ההוצאות לשכר לעלות ב־5 אחוזים. מדיניות הממשלה מתכוונת לשמור על יציבות מחירים, למרות עליית תוספת היוקר. זאת ניתן לעשות על ידי ספיגת העלייה בשכר על חשבון ריסון הרווחים. דבר זה הוא אפשרי ומוצדק לנוכח המגמה של עלייה בשיעורי הרווחים הפועלת במשק זה שנים אחדות ואשר לא נפסקה גם אשתקד.

למען קיום יציבות המחירים יהיה צורך לנקוט גם באמצעים הבאים, נוסף על ההסדרים עם קבוצות יצרנים בדבר ספיגת תוספת היוקר:

חשיפת הייצור ליבוא מתחרה תוך ביטול ההגנה האדמיניסטרטיבית על תוצרת הארץ והורדת שיעורי מכס המגן, בכדי לבלום את עליית מחירי התפוקה המקומית. לשם כך יש להטיל מכסי מגן בגובה הנותן רק הגנה מינימלית לייצור המקומי. החשש ליבוא מתחרה יהיה גורם מרסן לגבי העלאת מחירים.

ביטול הסדרים קרמליים. בענפים, בהם קיימת כיום רמת מחירים ורווחים המתאפשרת אך ורק הודות להסדרים אלה, יביא ביטולם של הסדרים קיימים, ואיסורם של הסדרים נוספים מסוג זה, להימנעות מעליית מחירים, גם כאשר תעלינה יציאות הייצור. פעולה זו חשובה במיוחד באותם ענפים אשר בגלל אופי מוצריהם אינם פתוחים לתחרות מחוץ־לארץ. בענפים,

המחזיקים בזכיון ממשלתי, יש לשאוף להקטנת היציאות ולצמצום הרווחים שבעלי הזכויות
נהנים מהם.

3. הגבלת הביקוש בסקטור הפרטי

כד בבד עם המדיניות של אי-העלאת שיעורי השכר והרווחים יש למנוע גם עודף ביקוש,
בראש וראשונה על ידי ריסון עליית אמצעי התשלום ועל ידי הגברת החיסכון.

עידוד אי-המרת כספי הפיצויים הוא גורם חיוני במניעת עודף ביקוש.
חשבונות פז"ק ותמ"מ הגיעו בסוף 1962 ל-480 מיליון ל"י. בכוננת הממשלה לעודד באמצעים
שונים את בעלי החשבונות להמשיך ולהחזיק בהם.

מניעת הרחבת אשראי אף היא חיונית למניעת עודף הביקוש. יש למנוע הרחבה
יתרה של האשראי הבנקאי הניתן לציבור במשך השנה כולה. במיוחד יש להקפיד על אי-הרחבת
אשראי במחציתה הראשונה של השנה, שכן בתקופה זו צפוי גידול עונתי ניכר של אמצעי התשלום
עקב המרות מטבע-חוץ.

כדי למנוע הרחבת אשראי העלה בנק ישראל את שיעורי הנזילות שהכניס חייבים בהם
ב-3 אחוזים. אם לא יספיק אמצעי זה למנוע הרחבה באשראי, יהיה צורך לבחון אמצעים נוספים
להגבלתו.

גיוון אפשרויות החיסכון הפרטי והבטחת תנאים טובים לו. יש
לקוות שגם ייצוב המחירים, לאחר תקופה של צפייה חזקה לעליות מחירים, יפעל כגורם לעידוד
החיסכון.

4. הגבלת ישירה של ביקוש הממשלה

נוסף לאמצעים, שהוזכרו עד כה, תגביל הממשלה את הביקוש הכולל במשק על-ידי הימנעות
ככל האפשר מהרחבת פעולותיה, הן במסגרת התקציב הרגיל והן במסגרת תקציב הפיתוח. המטרה
של מדיניות זו היא למנוע הגדלת הביקוש לעובדים ולחומרי גלם מקומיים בתקופה בה שוררת
ממילא רמה גבוהה של תעסוקה. בהצעת התקציב מתבטא דבר זה באמצעים הבאים:

איוון תקציבי ממשלה. התקציב שהציעה הממשלה מבוסס על איוון קופתי בהיקף
שנתי. נוסף לכך תפעל הממשלה ליצירת עודף קופתי באותם החודשים בהם גדלה המרת מטבע
החוץ שבעקבותיה נוצרת סכנה של עודף ביקוש.
הגבלת ההוצאה בתקציב הרגיל, פרט לענייני ביטחון וחינוך, שבהם תחול
הרחבה.

הגבלת ההוצאה הממשלתית לפיתוח, תוך הימנעות בשנה זו מההשקעות
שאינן חיוניות. דבר זה יתבטא במיוחד בצמצום ההשקעות הציבוריות בבנייה למגורים.

ג. התחזית

1. הביקוש למקורות

(א) ההכנסות

קווי המדיניות המפורטים לעיל הם העיקריים בהם תנקוט הממשלה לריסון ההתפתחויות
האינפלציוניות. אם יבוצעו בהצלחה, יתבטאו בהעלאת השכר הנומינאלי לעובד ב-11 עד 12
אחוזים ושל ההכנסות שלא משכר ב-7 אחוזים לערך לעובד. שני מרכיבים אלה יעלו את ההכנסה
הכספית למועסק (ממוצע של שכירים ואחרים) בשיעור של 8 עד 9 אחוזים. השיעור הכולל של
ההכנסות במשק יגדל כמובן גם כתוצאה מגידול מספר המועסקים, הנאמד בשנה הבאה ב-5
אחוזים לערך.

באופן זה ניתן לצפות לגידול סך כל ההכנסות הכספיות, הנובעות מהמשק המקומי, ב-13 עד 14 אחוזים (יש להדגיש שכל הנתונים הללו מתייחסים לרמה הממוצעת של שנת 1963 לעומת הרמה הממוצעת לשנת 1962 כולה, ולא להתפתחויות שבין תחילת 1963 לבין סופה). מבנה ההכנסות בהנחות אלו מובא בלוח 8.

לוח 8

ההכנסות, אומדן 1962 ותחזית 1963

(מיליוני ל"י)

אחוז הגידול	1963	1962	
14.0	5,650	4,956	ההכנסה הלאומית
	300	240	העברות לציבור נטו
	100	118	פחות: הכנסות הסקטור הציבורי מרכוש
15.2	5,850	5,078	ההכנסה הפרטית ממקורות פנימיים
	820	671	פחות: מסים ישירים ותשלומי חובה*
14.1	5,030	4,407	ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנימיים
	650	653	ההעברות מחוץ לארץ**
12.3	5,680	5,060	סך כל התקבולים השוטפים

* כולל מס הכנסה, תשלומים לביטוח לאומי, מילווה קליטה ותיסכון חובה.
 ** כולל העברות של מוסדות שלא למטרות רווח.

לאחר שההעברות לציבור¹ מובאות בחשבון ניתן לצפות ב-1963 לגידול סך ההכנסות ב-15 אחוזים לערך מעל לרמתן ב-1962. זוהי עלייה של למעלה מ-750 מיליון ל"י. גבייה מוגברת של מסים ישירים בשיעורים הקיימים תעלה את ההכנסות מהם ב-20 אחוזים, כך שההכנסה הפנויה תעלה בשנה זו ב-14 אחוזים.

סכום ההעברות הפרטיות מחוץ-לארץ לא יעלה בשנת 1963 על סכומן ב-1962 — דבר הנוטה להפחית את הגידול בהכנסה הכוללת ל-12 אחוזים. יש לצפות לכך שהעלייה בהכנסה הריאלית הכוללת (ממקורות פנימיים ומהעברות מחוץ-לארץ) תהיה שווה לעלייה בתוצר הריאלי, כלומר 9 אחוזים בקירוב, שהם 4.5 עד 5 אחוזים לנפש.

(ב) הצריכה הפרטית

הגורמים הקובעים את היקף הגידול בצריכה הפרטית הם גידול ההכנסה הריאלית הפנויה, שלאחר מסים ישירים, וכן שיעורי החיסכון. אף על פי ששיעורי המסים לא הועלו, מצפה הממשלה להגדלת הגביות ממסים ישירים, במיוחד מבעלי הכנסות גבוהות, על ידי שיפור שיטות הגביה. דבר זה עשוי להתבטא בריסון הגידול בהכנסה הפנויה.

¹ תשלומי העברה מהממשלה לסקטור הפרטי.

ייצובם ההדרגתי של המחירים לאחר שנתיים של עליות מחירים ניכרות, בד בבד עם גיוון תוכניות החיסכון, עשויים להביא להעלאת שיעורי החיסכון הפרטי במשק; במלים אחרות, הצריכה תגדל במקרה זה בשיעור קטן יותר משיעור גידול ההכנסות. על בסיס הנחות אלה ניתן לצפות שהצריכה הפרטית תגדל בשיעור של 3.5 אחוזים לנפש בקירוב, לעומת גידול ההכנסה הריאלית ב-5 אחוזים לנפש לערך. בהתחשב בגידול האוכלוסיה יגיע גידול סך הצריכה הפרטית ל-7.5 אחוזים לערך. אם שיעור החיסכון הפרטי לא יגדל — עלולה הצריכה הפרטית לנפש לעלות בשיעור של כ-5 אחוזים (האימפליקציות הנובעות מכך לגבי תחומים אחרים של המשק מובאות בסיום פרק זה).

(ג) ההשקעות

בהיקף הריאלי של ההשקעות ניתן לצפות לעלייה של כ-11 אחוזים. חלק גדול מעלייה זו נובע מהשקעות של הסקטור הציבורי או של חברות ממשלתיות במוביל המים הארצי, במפעלי ים המלח, בפוספטים, באניות ומטוסים ובכבישים ונמלים. ההשקעות הפרטיות בתעשייה, בתחבורה, במסחר ובשירותים תעלינה על אלה של 1962 בגבולות של 7 עד 10 אחוזים.

לוח 9

ההשקעות במשק, לפי הענף, אומדן 1962 ותחזית 1963

(מיליוני ל"י, מחירי 1962)

אחוז העלייה או הירידה (-)	1963	1962	
-14	110	128	חקלאות
24	130	105	מים
19	475	400	חרושת, מכרות ומחצבים
-20	60	75	חשמל
116	145	67	אניות ומטוסים
11	210	190	תחבורה יבשתית, כבישים ונמלים
7	270	252	מסחר ושירותים
15	1,400	1,217	סך הכל
	545	534	בנייה למגורים
-6	(265)	(276)	מזה: ציבורית
9	(280)	(258)	פרטית
11	1,945	1,751	סך כל ההשקעות

(ד) הצריכה הציבורית

לפי הצעת התקציב תגדל צריכת הממשלה ב-10 אחוזים, בעיקר כתוצאה מהגדלת ההוצאות על ביטחון וחינוך. גוסף לכך יגדלו בשנה זו במידה רבה עד מאד — ב-50 אחוזים בקירוב — תשלומי הריבית של הממשלה, בעיקר עקב השינויים שחלו עם הפיחות בערכם במטבע ישראלי של החובות במטבע-חוץ או אלה הצמודים למטבע-חוץ.

היקף העלייה עשוי לעלות במידת-מה בשנת 1963 על זה של השנה החולפת. יש, איפוא, לשער שהוצאות הסוכנות היהודית הקשורות בעלייה תעלינה במקצת על אלו של השנה שחלפה. כמו כן יביאו גידול האוכלוסיה ושיפור השירותים לעלייה בצריכתן של הרשויות המקומיות. לצרכי האומדן הונח שהגידול בצריכת המוסדות הלאומיים והרשויות המקומיות יסתכם ב-8 אחוזים. סך הצריכה הציבורית הריאלית, להוציא תשלומי ריבית של הממשלה והסוכנות, יעלה ב-10 אחוזים לעומת 1962.

2. היצע המקורות

(א) התפוקה

ב-1962 נוספו למשק השקעות חדשות בהיקף ניכר. בראשית 1963 עלה היקפו של ההון היצרני במשק ב-12 אחוזים על היקפו בראשית 1962. גידול האוכלוסיה החזוי לשנה הבאה מסתכם ב-4 עד 5 אחוזים, ויש לצפות לגידול כוח העבודה בשיעור דומה. מצד אפשרויות הייצור ניתן לכן להניח שגם ב-1963 תיתכן הרחבת תפוקה בשיעור שאינו נופל מזה של השנים האחרונות. לחץ חזק מצד הביקוש יוכל להביא לגידול התפוקה אפילו בשיעור הגבוה במיוחד שנרשם בשנת 1962, למרות שבמקרה זה יש לצפות להיווצרותם של צווארי בקבוק ולכן לעליות מתחרים בסקטורים מסוימים של המשק.

מבחינת הרכב הגידול בתוצר לפי הענפים, צפויים בשנה הבאה שינויים מסוימים לעומת ההתפתחויות שחלו בשנה החולפת.

השינוי הבולט ביותר בהשוואה ל-1962 יחול, כנראה, בקצב התרחבותו של ענף הבנייה. לאחר ההרחבה הגדולה בשנה החולפת הוא עשוי לגדול ב-8 עד 10 אחוזים בלבד במשך 1963. כאמור צפויה עלייה של 10 אחוזים בבנייה הפרטית למגורים; היקף הבנייה הציבורית למגורים אף יצטמצם במידת מה, כך שסך כל הבנייה למגורים ישאר כמעט ללא שינוי. בבנייה שלא למגורים ניתן לצפות לעלייה, אחרי שסוג זה של בנייה פחת בשנת 1962. כמו-כן תהיינה השקעות גדולות יותר בכבישים, עם ביצוע תכנית הכבישים הארצית, ובעבודות העפר הכרוכות בביצוע מפעלי המים ובהרחבת מפעלי ים-המלח.

שיעור הגידול של התפוקה החקלאית הכוללת יהיה דומה לזה של 1962 — כ-6 אחוזים. עקב הגבלות מתוכננות של הייצור במספר ענפים ומגבלות קרקע ומים באחרים יתרכזו הגידול הצפוי רק במספר מצומצם של ענפים. את מרבית הגידול בתפוקה ב-1963 יתרום ענף ההדרים, שתפוקתו תגדל כנראה בערך בשליש. גידול זה נובע בעיקר מהעלייה בתגובת הפרדסים הוותיקים (שתגובתם פחתה בשיעור ניכר ב-1961 ולא עלתה ב-1962), ובחלקו נובע הגידול מהתחלת ההנבה והגברת הפוריות של פרדסים צעירים. ניתן לצפות לעלייה בתפוקת בשר הבקר ובשר העוף. בתפוקת הביצים והחלב צפוי גידול מועט בלבד עקב הגבלות התכנון שהוטלו על מצרכים אלה, בגלל מיגבלות בביקוש לתוצרת זו. לא תחול כנראה הרחבה בשטחי גידולי השדה ובמידה שלא יחול שינוי ביבול הממוצע, צפויה יציבות בתפוקתם. תפוקת כל נכסי ההשקעה בחקלאות תפחת כתוצאה מצמצום ההשקעות בעל-יחיים לאור הגבלות הייצור, שהונהגו בענפים אלה במטרה למנוע עודפים, וכן עקב צמצום ההשקעה במטעים.

בדרך כלל עמדה תפוקת התעשייה במשך שנת 1962 על הרמה הגבוהה שהושגה בענף זה בסוף 1961. עקב המשכת ההשקעות בענף ניתן לצפות לכך שגידול הביקוש המקומי והיצוא יביאו להרחבת תפוקת התעשייה ב-13 עד 14 אחוזים במשך 1963.

בענף התחבורה בולט הגידול הצפוי בכומר תפוסתן של האניות ב-15 עד 20 אחוזים. צי המטוסים, לעומת זאת, ישאר בהיקפו הנוכחי; אולם כיוון שמספר המטוסים כיום עולה על זה שעמד לרשות הענף בתחילת 1962, יש לצפות לגידול בתפוקתו. בסך הכל ניתן לצפות לעלייה של 15 עד 20 אחוזים בתפוקת הספנות והתעופה.

בתחבורה היבשתית צפוי שיעור גידול נמוך יחסית, כ-7 עד 8 אחוזים. סך העלייה הצפויה בענף התחבורה נע בין 8 ל-10 אחוזים. האטת הגידול בהכנסות הכספיות והגברת החיסכון עשויים לצמצם במקצת את שיעור התרחבותם של ענפי המסחר והשירותים. שיעורי הגידול הצפויים בענפים וכן האומדנים המקבילים לשנת 1962 ניתנים בלוח 10.

לוח 10

שיעורי גידול תפוקת הענפים, אומדן 1962 ותחזית 1963

(באחוזים לעומת השנה הקודמת)

1963	1962	
6	6	חקלאות *
13-14	15	תעשייה
8-10	17	בנייה ועבודות עפר
8-10	12	תחבורה
5	6	הסקטור הציבורי
10-11	11	מסחר ושירותים
9-10	11	סך הכל

* כולל מוצרי ביניים.

(ב) היצוא

העלייה בהיקף היצוא נאמדה ב-1963 ב-17 אחוזים לעומת 1962. גידול זה מורכב מעלייה של 13 אחוזים ביצוא התעשייתי, 30 אחוזים ביצוא ההדרים ו-18 אחוזים ביצוא השירותים. ביצוא חקלאי אחר לא צפוי כמעט שינוי. אומדן זה נעשה במחירים קבועים של 1962; במידה שירדו מחירי היצוא בחוץ-לארץ, יהיה גידול התקבולים בדולרים קטן קצת יותר. אומדנים אלה מבוססים גם על יציבות במחירים מקומיים. אם יהיה במשק עודף ביקוש, מובן שעליית המחירים הנובעת ממנו עשויה להקטין את כדאיות היצוא ולהאיט קצב גידולו.

(ג) היבוא

הגידול הצפוי ביבוא מסתכם ב-12 אחוזים. להגדלה זו תורמים בעיקר שלושה גורמים: א. שינוי בהרכב ההשקעות, תוך הגדלת חלקו של הציוד, ובעיקר של האניות, יחסית להשקעות בבנייה, בבעלי-חיים ובמטעים. יבוא האניות עצמו יגדל בשנת 1963 ב-24 מיליון דולר בקירוב. גידול זה נובע בעיקר מעיתוי קבלתן של האניות. ב. הגדלת יבוא השירותים, הנובעת מהגדלת היבוא הממשלתי לצרכי ביטחון ומעליית התשלומים לחוץ-לארץ עבור שירותי הון. ג. מגמת הליברליזציה של היבוא עשויה להתבטא בגידול מרכיבי היבוא בענפים מסוימים. היבוא עשוי להסתכם בשנת 1963 ב-1,025 מיליון דולר, לעומת 914 מיליון בשנה שעברה. כאמור, עלול עודף ביקוש ניכר, אם יוצר, להביא להרחבת היבוא מעבר לסכום זה. אומדני היבוא והיצוא מובאים בלוח 11.

היבוא והיצוא, אומדן 1962 ותחזית 1963

(מיליוני דולרים, מחירי 1962)

אחוז הגידול	1963	1962	
			י צ ו א
29	62	48	הדרים
5	22	21	יצוא חקלאי אחר
22	84	69	סך כל היצוא החקלאי
13	136	120	יצוא תעשייתי
13	89	79	יהלומים
—	1	1	שונות
15	310	269	סך כל יצוא המוצרים
18	250	211	שירותים
17	560	480	סך כל היצוא
			י ב ו א
4	55	53	נכסי צריכה
25	48	42	דלק
10	380	345	חומרי גלם
2	140	137	נכסי השקעה
104	47	23	אניות ומטוסים
12	670	600	סך כל יבוא המוצרים
13	355	314	שירותים
12	1,025	914	סך כל היבוא
7	465	434	עודף היבוא

(ד) עודף היבוא ויבוא ההון

הגידול הצפוי ביצוא, כ־80 מיליון דולר, קטן מהגידול ביבוא, שיגיע ל־110 מיליון דולר בקירוב. גם בשנה זו צפויה איפוא עלייה בעודף היבוא, העלול להגיע בשנת 1963 ל־465 מיליון דולר בהשוואה ל־434 מיליון דולר ב־1962. מתוך גידול זה של 31 מיליון דולר בעודף היבוא נובעים 24 מיליון מהגדלת יבוא האניות, וכן נובע חלק ניכר מגידול יבוא השירותים לממשלה לצורכי ביטחון.

עודף היבוא ימומן מיבוא הון שיגיע בשנת 1963 ל־500 מיליון דולר בערך, ב־65 מיליון פחות מאשר ב־1962. סכום זה אינו כולל הלוואות לזמן קצר, ויתכן שיחול בהן גידול מסוים בשנה זו. כמחציתה של ירידה זו ביבוא ההון מקורה בירידת סכומי הפיצויים האישיים והשילומים

המגיעים מגרמניה. כמו כן תחול ירידה ניכרת, כדי 50 אחוזים אם לא יותר, בתקבולים נטו ממילווה העצמאות והפיתוח, היות שהשנה יגיע לראשונה מועד פירעון של חלק מהאיגרות. כמו כן נראה שצפויה ירידה של 15 מיליון דולר גם בהיקף ההשקעות הפרטיות מחוץ-לארץ, עקב הגברת הסלקטיביות בעידודן.

פירוט יבוא ההון ניתן בלוח 12.

בשנת 1962 הגיע כנראה יבוא ההון לשיא, ובשנה הנוכחית תתחיל להתבטא כבר מגמת הירידה בו, הצפויה ביתר שאת בשנים שלאחר מכן.

על אף הירידה ביבוא ההון הוא עדיין יעלה בהיקפו על עודף היבוא. אולם הגידול ביתרות מטבע החוץ שבידי המשק יהיה קטן בהרבה מאשר זה שחל בשנת 1962. עם זאת, צפוי בהן גידול של 35 מיליון דולר לפחות. בגלל העונתיות בהכנסות מטבע-חוץ, יש להניח שיתרות אלה תצטברנה כולן כבר בחודשים הראשונים של השנה. כמובן שאם יגדלו החובות לזמן קצר, יהיה הגידול ביתרות מטבע חוץ ניכר יותר.

לוח 12

יבוא ההון, אומדן 1962 ותחזית 1963

(מיליוני דולרים)

1963	1962	
45	45	העברות לפרטים
130	140	פיצויים אישיים מגרמניה
30	50	שילומים
85	90	העברות סוכנות ומוסדות
290	325	סך כל התקבולים החד-צדדיים
26	28	עודפי מזון
36	30	קרן להלוואות פיתוח מארצות-הברית
68	63	מילווה העצמאות והפיתוח
13	30	המרות ופירעון
80	80	הלוואות אתרות נטו
155	168	סך כל הלוואות
70	85	השקעות מחוץ לארץ
-15	-12	פחות: השקעות בחוץ לארץ
55	73	סך כל ההשקעות נטו
500	566	סך כל יבוא הון
465	434	עודף היבוא
35	132	יתרה

החשבון הצפוי של המקורות והשימושים בהם בשנת 1963 מובא בלוח 13.

לוח 13

המקורות והשימושים, אומדן 1962 ותחזית 1963*

(מיליוני ל"י ; מחירי 1962)

שיעור הגידול	1963	1962	
ה מק ו ר ו ת			
9.0	6,750	6,192	התוצר הלאומי הגולמי במחירי השוק
7.7	1,400	1,300	עודף היבוא
12.4	(3,080)	(2,740)	היבוא (מוצרים ושירותים)
16.7	(1,680)	(1,440)	פחות : היצוא (מוצרים ושירותים)
8.8	8,150	7,492	סך כל המקורות שלרשות המשק
ה ש י מ ו ש י ם			
7.4	4,755	4,426	הצריכה הפרטית
10.3	1,450	1,315	הצריכה הציבורית
11.0	1,945	1,751	ההשקעה הגולמית
8.8	8,150	7,492	סך כל השימושים במקורות

* בלוח המקורות והשימושים בפרק ב' (לוח 1) ניתנו היבוא והיצוא של שנת 1962 בשער ששורר לנביהם למעשה, כלומר חלק לפי 1.80 ל"י לדולר וחלק לפי 3.00 ל"י לדולר. כדי לעשות את התכונה פשוטה יותר, הובאו כאן היבוא והיצוא של שתי השנים בשער של 3.00 ל"י לדולר. לוח זה מבוסס על ההנחה של עלייה בשיעור החיסכון. אומדנים מקבילים, המבוססים על ההנחה ששיעור החיסכון ישאר ללא שינוי, ניתנים בלוח 14.

בסך הכל יוכלו לעמוד לרשות המשק מקורות ריאליים נוספים בסכום של 650 מיליון ל"י, שהן כ-9 אחוזים יותר מאשר בשנת 1962. 80 אחוזים לערך מסכום זה נובעים מגידול של כ-9 אחוזים בתוצר, והיתרה — מגידול עודף היבוא.

ד. ההתפתחויות הצפויות במשק, אם לא יוגשמו המגמות שצוינו התחזית שהובאה קודם לכן מבוססת על הנחות של הצלחת המדיניות האנטי-אינפלציונית ושל גידול בשיעורי החיסכון הפרטי.

מובן שאם לא תתגשמה הנחות אלו, יתבטא הדבר בהתפתחויות שונות במשק הלאומי. אם שיעור החיסכון הפרטי לא יעלה בשנת 1963 על אף הייצוב ההדרגתי של המחירים, עלולה הצריכה הפרטית לגדול בשיעור של כ-5 אחוזים לנפש, במקביל לשיעור הגידול של ההכנסה הריאלית. דבר זה יתבטא לא רק בגידול מהיר יותר של הצריכה הפרטית על חשבון ההשקעות, אלא גם בהגדלת היבוא של חומרי גלם לייצור נכסי צריכה.

העלאה בשיעורי הרווחים בשיעור רב יותר משהונח לעיל (כ-7 אחוזים במוצע לשנת 1963 לעומת הממוצע של שנת 1962), העלאת שכר היסוד, או הרחבת יתור של אמצעי התשלום יביאו

לידי עודף ביקוש ניכר. התוצאה מכך תהיה הגדלת הצריכה הפרטית בשיעור רב יותר משהונח קודם, וכן גידול מוגבר של היבוא ושל הגירעון במאזן המוצרים והשירותים. מערכת חשבונות לאומיים בהנחות אלו, מובאת בלוח 14.

לוח 14

המקורות והשימושים, אומדן 1962 ותחזית 1963*

(מיליוני ל"י; מחירי 1962)

שיעור הגידול	1963	1962	
			ה מק ו ר ו ת
10.0	6,810	6,192	התוצר הלאומי הגולמי במחירי השוק
9.6	1,425	1,300	עודף היבוא
13.0	(3,105)	(2,740)	היבוא (מוצרים ושירותים)
16.7	(1,680)	(1,440)	פחות: היצוא (מוצרים ושירותים)
9.9	8,235	7,492	סך כל המקורות שלרשות המשק
			ה ש י מ ו ש י ם
10.0	4,870	4,426	הצריכה הפרטית
10.3	1,450	1,315	הצריכה הציבורית
9.0	1,915	1,751	ההשקעה הגולמית
9.9	8,235	7,492	סך כל השימושים במקורות

* ראה הערה ללוח 13.

תוצאה נוספת של עודף ביקוש תהיה פגיעה בסיכויים ליצובם ההדרגתי של המחירים. התפתחויות אלו, אם תתרחבנה, עלולות לפגוע במטרות המדיניות הכלכלית. משום כך מבוססת מדיניות הממשלה על ריסון מכסימלי של הלחץ האינפלציוני ועל פעולה לעידוד הגברת שיעורי החיסכון הפרטי.

פרק ג': השוואת התחזית לשנת 1962 עם ההתפתחויות שחלו בשנה זו בפועל

השוואת התחזית לשנת 1962, שהיתה כלולה בתקציב הלאומי של אשתקד, עם ההתפתחויות שחלו בפועל מראה, שרמת הפעילות הכוללת של המשק גדלה בקצב מהיר יותר מן החזוי וכי לדבר זה ניתלווה גם גידול מהיר מן המצופה של הצריכה הפרטית. לעומת זאת, גדל היצוא בהתאם לאומדן, או ביתר דיוק — בהתאם לגבול העליון של האומדן. גם יבוא המוצרים גדל באותה צורה אולם יבוא השירותים — במיוחד לצורכי ביטחון — גדל מעבר לאומדן; וכתוצאה מכך גדל גם הגירעון במאזן הכולל של המוצרים והשירותים מעבר לתחזית. היתרות במטבע חוץ גדלו בהתאם לתחזית.

במרבית הענפים — ובכלל זה בתעשייה, בחקלאות, בתחבורה ובשירותים ובתפוקת הסקטור הציבורי — היה גידול התפוקה בפועל דומה לאומדן, והיה קרוב לתחום העליון שניתן בתחזית. אולם היקף הבנייה גדל יותר מן החזוי (17 אחוזים לעומת אומדן של 11 עד 12 אחוזים) עקב

הרחבת הבנייה לעולים במידה שעלתה בהרבה מעל לאומדן שבתקציב, וכן גם בגלל הגידול בביקוש הפרטי לדירות (מהסיבות שצוינו לעיל).

היות ותפוקת ענף הבנייה התרחבה מעבר לאומדן וכיוון שגם הענפים האחרים התרחבו עד לגבול העליון שנצפה בתחזית, גדל התוצר הלאומי הכולל בשיעור של 11 עד 12 אחוזים — לעומת האומדן של 10 אחוזים.

הגידול המהיר יותר של התוצר הלאומי, ובעקבותיו של ההכנסה הריאלית, במיוחד בענפים כגון הבנייה והעבודות הציבוריות בהם שררה גיאומט, וכן שיעור גבוה מן הנחזה של הוצאה מתוך ההעברות מחוץ לארץ ויתרות מטבע החוץ שנצטברו בעבר, הביאו לגידול מהיר מן החזוי בצריכה הפרטית. שיעור הגידול בצריכה הפרטית לנפש בפועל הגיע ל־6 אחוזים בקירוב — לעומת 2 עד 4 אחוזים שהובאו בחשבון בתחזית.

ההשקעות במרבית הענפים היו קרובות מאד לאומדן, להוציא השקעות בבנייה למגורים שהיקפן עלה על המצופה. סך ההשקעות עלה לכן ב־10 אחוזים על היקפו ב־1961 — לעומת 8 אחוזים שהיו השיעור שננקט בתחזית.

היצוא גדל בשנת 1962 ב־17 אחוזים. הגידול שחל ביצוא בפועל סמוך איפוא לגבול העליון של תחום הגידול בשיעור של 13 עד 19 אחוזים, שצויין בתחזית.

הגידול ביבוא המוצרים הסתכם ב־6 אחוזים — שיעור גבוה במידת־מה מזה שננקט בתחזית (3 עד 5 אחוזים). העלייה הגדולה משהו מן החזוי, התרכזה ביבוא חומרי הגלם שעלה בשיעור ניכר.